

YOK-YERDE KÖK SALMAK: FEMİNİST ÜTOPYALARDA EV KURGUSU¹

Kafkas Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi
KAÜİBFD
Cilt, 14, Sayı 28, 2023
ISSN: 1309-4289
E – ISSN: 2149-9136

Makale Gönderim Tarihi: 28.07.2023

Yayına Kabul Tarihi: 03.11.2023

Arzu MALTAŞ EROL
Dr. Öğr. Üyesi
Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Karaman, Türkiye
maltaşarzu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2683-214X

ÖZ | Bu çalışma, ütopya, feminist ütopya ve ev kavramlarını ele alarak, insanların idealize ettiği alternatif toplum yapılarını yansıtan düzenleri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, ütopyalar ve feminist ütopyaların insanların düş gücünü ve toplumsal arayışlarını nasıl şekillendirdiği, mevcut gerçekliklerinden uzaklaştırarak hayal ettikleri mükemmel toplumlara nasıl çektiği, toplumsal değişim ve dönüşümü nasıl sağladığı üzerine odaklanılmıştır. Ayrıca, bu süreçlerde ev kavramının oynadığı rol incelenmiştir. İnceleme kapsamında, toplumsal eleştirinin bir aracı olarak ortaya çıkan ütopyaların tarihsel gelişimi ele alınarak, bu kavramın zaman içinde nasıl evrildiği ve değiştiği detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu değişim süreci içinde, kadınların toplumdaki yerlerini ve statülerini değiştirmeyi hedefleyen feminist ütopyaların nasıl ortaya çıktığı ve yayıldığı araştırılmıştır. Bu çerçevede, feminist ütopyalarla ev kavramı arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak için ünlü yazar Charlotte Perkins Gilman'ın "Kadınlar Ülkesi (Herland)" adlı eseri incelenmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında, elde edilen bulgular özetlenmiş ve özellikle ev kavramının feminist ütopyalarla olan ilişkisi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ev, yok yer, feminist ütopya, Kadınlar Ülkesi

JEL Kodları: Y92, H83, Z00

Alan: Siyaset bilimi ve kamu yönetimi

Türü: Derleme

DOI: 10.36543/kauibfd.2023.042

Atıfta bulunmak için: Maltaş Erol, A. (2023). Yok-yerde kök salmak: Feminist ütopyalarda ev kurgusu. *KAÜİBFD*, 14(28), 1051-1072.

¹ İlgili çalışmanın etik kurallara uygunluğu beyan edilmiştir.

PLANTING ROOTS IN NOWHERE: THE CONCEPT OF HOME IN FEMINIST UTOPIAS

Kafkas University
Economics and Administrative
Sciences Faculty
KAUJEASF
Vol. 14, Issue 28, 2023
ISSN: 1309 – 4289
E – ISSN: 2149-9136

Article Submission Date: 28.07.2023

Accepted Date: 03.11.2023

Arzu MALTAŞ EROL

Asst. Prof. Dr.

Karamanoğlu Mehmetbey

University

Faculty of Economic and

Administrative Sciences,

Karaman, Türkiye

maltasarzu@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2683-214X

ABSTRACT

This study aims to examine utopia, feminist utopia, and the concept of home, focusing on the alternative societal structures that reflect people's ideals. The study delves into how utopias and feminist utopias shape people's imagination and social aspirations, drawing them towards imagined perfect societies that diverge from their current realities. It also investigates how these utopias facilitate social change and transformation, while examining the role of the concept of home in these processes. Within the scope of this investigation, the historical development of utopias, which serves as a means of social critique, is thoroughly analyzed to understand how this concept has evolved and changed over time. Additionally, the emergence and dissemination of feminist utopias, which aim to alter women's positions and statuses in society, are explored. To comprehend the complex relationship between feminist utopias and the concept of home, Charlotte Perkins Gilman's renowned work, "Herland," is examined as a crucial reference. The conclusion summarizes the findings and emphasizes the relationship between the concept of home and feminist utopias.

Keywords: Home, utopia, feminist utopia, Herland

JEL Codes: Y92, H83, Z00

Scope: Political science and public administration

Type: Review

1. GİRİŞ

Korunma ve barınma gibi temel ihtiyaçlarla hayatımıza giren, duvarlarla dış dünyadan ayrılan ve kişisel bir yaşam alanı olarak kabul edilen 'eve', insanlık tarihi boyunca pek çok kültür büyük önem atfetmiş, sosyo-ekonomik bir değer yüklemiştir. Gündelik pratiklerle sınırları çizilen ev aynı zamanda insan-mekân ilişkilerinin çözümlenmesinde de temel bir kaynak olarak kullanılmıştır. Bachelard (1996, s. 32) tarafından oldukça güçlü bir kavrama işaret eden ve 'ilk evren' olarak görülen ev ya da daha da derinleştirilirse 'yuva' bir yere ait hissetme, orada kök salma gibi anlamlara gelmesi nedeniyle durağan bir niteliğe sahipmiş gibi görünse de sınırlarını genişletebilme kapasitesine sahiptir. Dolayısıyla bu noktada karşımıza gündelik pratikler aracılığıyla varolan sınırların değiştirilmesi ya da genişletilmesinin araçlarından biri olan ütopyalar çıkar. Olmayan yerlerde, olmayan zamanlarda tasarlanan mükemmel toplumlar, eşitlikçi, sınıfsız ve genellikle komünal bir yapıda varlıklarını sürdürür. Bilhassa erkek egemen kültürlerin hiyerarşik ve baskıcı yapısına; eşitlikçi söylemlerine karşın ataerkil izler taşıyan geleneksel ütopyalara da karşı duruş sergileyen feminist ütopyalar; genellikle kadın mekânı olarak kurgulanan, mahremiyet ve kadınla özdeşleştirilen evin sınırlarına müdahale ederek, yeni bir zamansal ve mekânsal içerik yaratır. Böylelikle ev kavramı, sosyo-ekonomik ya da fiziksel kalıplara sıkıştırılmadan genişletilebilir. Buradan hareketle çalışmada bireysel özgürlük, eşitlik, ataerkil düzene alternatif cinsiyetsiz bir toplum tahayyülü sunan feminist ütopyalarda kurgulanan ev düşüncesi ele alınmıştır. Kadın mekânı olarak kabul gören evlerin özgürlüğü kısıtladığı ve kadınları ikincilleştirdiği düşüncesinden hareket edilecek olursa bu zorunlu durumdan kurtulmak için evden çıkmak mı (Bora, 2009) yoksa evi, olmayan bir mekâna ve zamana taşımak ya da bu duygu yüklü ev kavramını topyekûn ortadan mı kaldırmak gerektiği tartışmaya değerdir. Bu çalışmada evlere yüklenen sembolik değerler de hesaba katıldığında bu yok yerde evin nasıl -yeniden- üretilebileceği ve bunların mekânsal pratiklere yansımalarının nasıl olduğu araştırılmış ve çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde ütopya ve distopya kavramları anlatılmış; ikinci bölümde ise eleştirel bir yazın türü olarak ortaya çıkan feminist ütopyalara ilişkin genel bir bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde eve ilişkin kavramsallaştırmalar üzerinde durulmuş, son olarak ise Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi (Herland) adlı eserinde kurgulanan ev düşüncesi, feminist ütopyaların bir örneği olarak literatürde önemli bir yere sahip olması nedeniyle mekânsal bağlamda değerlendirilmiştir.

2. YOK- YERİN ÖYKÜSÜ

İnsanların adil bir toplumsal düzende mutlu yaşamaya layık olduğu inancından hareket eden ütopyalar, çağın olumsuz toplumsal koşullarına tepki ya da bu olumsuz koşulların yerine geçecek bir seçenek geliştirme çabasından doğmuştur (Bezel, 1993, s. 17). Claeys (2012, s. xi) ütopyayı “bu hayatta veya başka bir yerde daha iyi bir varoluş durumu yaratarak psikolojik bir umut arzusunu temsil eden bir toplum” olarak tanımlar. Lefebvre’e (2013, s. 124-5) göre ise ütopya, yakınlardaki düzenin uzaklardaki düzenle birleşmesidir; hem her yerdedir hem de hiçbir yerde değildir. Burada önemli olan yaratılan alternatiflerin gerçekleşmesi değil, uzun vadede beklentilere yönelik bir iyimserliktir.

Thomas More, 1516’da Rönesans, Hümanizm ve Reformasyon hareketlerinin etkisi altında, felsefi, politik ve sosyal fikirleri deneyebileceği hayali bir alanı temsil eden izole bir ada olan Nusquama’nın hikayesini yazmıştır (Urgan, 1984, s. 9). Çeşitli revizyonlarla More adanın adını çok daha tanıdık olduğumuz bir isimle; Utopia’yla değiştirmiştir. İyi bir yer ya da olmayan yeri temsil eden Utopia’nın kendi içindeki paradoks burada gizlidir: Mükemmel yer, hiçbir yerle özdeş değildir (Bedore, 2021a). ‘Olmayan yer’e karşılık gelen ‘ou-topos’, More’un kelime oyunlarının bir ürünü olarak (Havemann, 2005, s. 7), genellikle zıt eğilimli iki güdü içerir (Kumar, 2005, s. 12). Yunanca’da ‘ou’ ön ekinin aynı zamanda ‘iyi’ anlamına gelen ‘eu’yu çağrıştırması, kavramın ‘iyi-yer’ olarak da kullanılmasına neden olmuştur (Ağaoğulları & Köker, 2008, s. 236-237). Thomas More’dan beri birçok yazar ütopya kavramı üzerine çalışmış, edebi bir tür olarak varlığını korumasını sağlamıştır. 16. ve 17. yüzyılın kaotik ortamı, uzun çalışma saatleri ve dinin merkezi konumu, o döneme özgü ütopyaların içeriğini etkilemiştir (Maltaş Erol & Görmez, 2016, s. 85). 18. yüzyılın sonuna gelindiğinde ise Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi’nin yaratmış olduğu özgürlükçü düşüncelerin yanı sıra kapitalizmin şekillendirdiği düşüncelerle hak, eşitlik, demokrasi, özgürlük ve toplumsal sözleşme gibi kavramlara ağırlık verilmiştir (Temizarabacı Yıldırım, 2016, s. 71). Aydınlanma’nın söylemlerine ilişkin güncel tartışmalar ışığında 18. yüzyıl ütopyalarının, Aydınlanma’yı çekişmeli kılan toplumsal cinsiyet, cinsellik, sömürgecilik ve siyaset üzerine çok sayıda söylemi de yansıttığı öne sürülmüştür (Pohl, 2008, s. 685).

Modern anlamda ütopyalar ise daha çok 19. ve 20. yüzyılda yazılmaya başlanmıştır (Bora & Temizarabacı, 2012, s. 505). 19. yüzyılda sosyalizm, ütopyacı yazını etkilemiş; ekonomik eşitlik düşüncesinden hareketle de üretim ve tüketimin adil bir şekilde düzenlenmesi ile ortak yaşam vurgusuna ağırlık verilmiştir (Temizarabacı Yıldırım, 2016, s. 71). Nitekim yüzyılın ilk yarısında komünal topluluklara işaret eden ütopyacı sosyalistlerin eserleri ağırlıktayken, ikinci yarısında edebi türe daha yakın eserler ortaya çıkmaya başlamış (Maltaş Erol, 2016, s. 12) ve More’unkine benzeyen ütopyalardan uzaklaşmıştır (Urgan,

1984, s. 91). Bu süreçten sonra artık klasik ütopyalardaki durağanlık, baskıcılık, değişime kapalılık eleştirilirken, ütopyanın yeni fikirlere açık olması gerektiğini savunan ve “eleştirel ütopya” olarak adlandırılan ve ilerleyen süreçte feminist ütopyacılar tarafından da geliştirilerek kullanılan (Bora & Temizarabacı, 2012, s. 506) yeni bir tür doğmuştur.

3. FEMİNİST BİR DÜNYAYA DOĞRU

Eleştirel ütopyalar, geleneksel ütopya kavramının ve onun ürettiği belirsizliklerin ötesine geçerek, ütopya fikrini eleştirel bir perspektifle ele alır. Bu bağlamda, çoğu kadın ütopyası eleştirel olarak tanımlanabilir. Eleştirel ütopyalar, feminist ütopya düşüncesinin temel noktasını ataerkil sistemin varlığı olarak belirleyerek, kadınların erkekler ve ataerkil yapı tarafından ezilmesinin sosyal faktörlerle açıklanmasını araştırarak, kamusal ve politik alanda çözümler arar (Keinhorst, 1987, s. 91). Feminist ütopyaların temel özelliklerinden biri, Aydınlanma dönemiyle birlikte ortaya çıkan Kartezyen düşünce yapısının, doğayı ve dünyayı anlama biçimlerini şekillendiren ve ataerkilliği uygarlığın temel gerçeği olarak kabul eden bir duruşa karşı çıkmasıdır. Dolayısıyla kadının aleyhine işleyen bu uygarlaşma sürecinin talihsiz başlangıcı, aynı zamanda feminist ütopyaların da ortaya çıkışıyla paralellik gösterir (Ersoy, 2007, s. 94). Bu tür ütopyalar, kadın terimini genel olarak insanla eşanlamlı hale getirerek (Patai, 1983, s. 182), okuyucuları mevcut kadın gerçekliğinden uzaklaştırıp farklı ve bütünsel bir dünyayı keşfetme fırsatı sunar. Ortaya çıkan kadın hayal gücü de bize sadece büyüleyici bir literatür sağlamakla kalmaz, aynı zamanda değişim için alternatif yollar bulmamızı sağlar (Khanna, 1984, s. 97). Feminist ütopyalar bir bakıma uyarı niteliği taşır. Mevcut toplumsal sorunların olası en kötü sonuçlarını gözler önüne sererek değişim gerekliliğine vurgu yapar. Böylelikle toplumdaki eşitsizlik veya kadınlara yönelik baskı, çağdaş toplumda değişim ihtiyacını vurgulamak için abartılı veya yoğunlaştırılmış şekilde tasvir edilir (Napikoski, 2020).

Feminist ütopyalar, doğası gereği ütöpiktir. Nitekim bu tür ütopyalar, sadece cinsiyet baskılarını ele almakla kalmayıp genellikle cinsiyetsiz bir toplumun hayalini sunar. Feminist ütopyalar, bazen sadece kadınlardan oluşan toplumları veya biyolojik olarak androjen veya gerçekten eşitlikçi iki cinsiyetli toplumları tasarlar. Feminist düşünce, cinsiyete dayalı ayrımcılığı analiz etmeye ve ortadan kaldırmaya yönelirken mevcut dünyayı eleştirir ve cinsiyetten bağımsız bir alternatif dünya önerir. Bu nedenle, feminist ütopyalar hem mevcut dünyayı eleştirir hem de geleceği şekillendirmeye çalışır (Mellor, 1982, s. 241, 243). Bu ütopyalar, kadın değerlerinin egemen olduğu alternatif toplumları tasvir ederek (Khanna, 1984, s. 97), okuyucuyu ataerkil sistemden arınmış bir dünyanın hayaline yönlendirir. Feminist ütopyalar, metaforlar ve karşıtlıklar üzerine kurulu

olup, mevcut kusurlu dünya ile mükemmel gelecek dünyasını temsil eder. Feminist ve eşitlikçi bir dünya ise bu ütopyalarda temel hedef olarak gösterilir (Pfaelzer, 1988, s. 286-7). Bu tür ütopyalar, klasik ütopyalardan farklı olarak bireylerin soyut bir son durum modeli yerine yaşanmış deneyimlerin bir sonucu olarak birden fazla olası geleceğin ortaya çıktığı süreç odaklı bir model sunar (McKenna, 2001; Bardzell, 2018).

Feminist ütopya yazarları, ataerkil toplumun kadınları nasıl yabancılaştırdığını ve kısıtladığını odaklanarak okuyucuları kadınların potansiyellerini ortaya koyabilecekleri ve kendilerini evlerinde hissedebilecekleri alternatif bir (feminist) toplumla tanıştırlar (Pearson, 1977, s. 50). Ancak feminizmden beslenen feminist ütopyalar, feminizmin tek bir düşünce ve fikir akımı olmamasından etkilenir. Nitekim, feminist hareket genellikle üç dalga içinde tanımlanır ve her bir dalga hem teori hem de pratiği hem felsefeyi hem de aktivizmi içerir (Bedore, 2021b). Birinci dalga feminizm, 19. yüzyılın sonundan başlayarak kadınların eşitlikçi bir toplum yaratma çabalarına odaklanmıştır. Özellikle mülkiyet hakkı, ekonomik özerklik ve oy kullanma gibi haklar için mücadele edilmiştir (Kessler, 1989). 1950'lerden başlayarak 1980'lere kadar süren ikinci dalga feminizmin etkileri, feminist ütopya yazımında kendini göstermeye başlamış; cinsiyet ayrımcılığı daha sistematik bir şekilde ele alınmıştır (Bedore, 2021b). Bu dönemde kadınların talepleri sadece eşitlik ve mülkiyetle sınırlı kalmamış (Bora & Temizarabacı, 2012, s. 509), toplumsal roller ve güç dinamikleriyle daha fazla ilgilenilen konulara odaklanılarak (Napikoski, 2020); kadın özerkliği bireysel özgürlüğün sınırlarını aşacak şekilde kullanılmıştır (Kessler, 1989, s. 121). 1970'lerden itibaren feminist ütopyalar, sadece "kadın-erkek ilişkileri veya feminizmden değil, LGBT hareketi, ekolojik hareket ve diğer hareketlerden de etkilenerek, doğanın korunmasını ve klasik ütopyaların heteroseksist bakışını eleştiren yeni bir tarza doğru evrilmiştir" (Bora & Temizarabacı, 2012, s. 509). 1990'lı yılların sonundan itibaren yükselen üçüncü dalga feminist hareket ise ilk iki dalga feminizmin sınırlılıklarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Üçüncü dalga feminizm, cinsiyet ve cinsellik gibi kavramları daha akıcı bir şekilde kullanmış; aynı zamanda daha kapsayıcı bir yaklaşımla hem pratik hem de felsefi anlamda daha geniş bir kesimi kucaklayarak, erkekleri de sürece dâhil etmiştir (Bedore, 2021b). 20. yüzyılda kaleme alınan feminist kurgular, kadınların ev dışında çalışabilecekleri, yeni sermaye akışlarına, seri üretim sistemlerine ve sanayileşmenin yarattığı yeni kamusal alanlara erişebilecekleri bir toplumun yansımalarını ele almıştır (Drapeaud, 2018).

Feminist ütopyalar, Thomas More'un "iyi/yok-yer" kavramlarının sınırlarını genişleterek ondan çıkarımlar yapar ve bu yokluğu/iyiliği tarihin dışında konumlandırır. Diğer bir deyişle feminist ütopyalarda, ataerkil tarihin

dışında konumlanan feminist "yok-yer" bulunur. Daha önce ütopyalarda -satır aralarında- tasavvur edilen kadınlar, feminist ütopyalarda yeniden üretilerek geleneksel ütopya anlayışına yeni bir katman ekler (Pfaelzer, 1988, s. 284). Böylelikle feminist ütopyalar kadınlara seslerinin duyulacağı bir platform sunarak uygulanabilir bir gelecek oluşturma konusunda rehberlik eder (Kasai, 2018, s. 1396). Bu ütopyalar, cinsiyetin, cinsel organların veya hormonal düzenlemelerin önemli olmadığı bir dünyayı betimler. Duyguların cinsiyete dayanmadığı bir yerde, herkesin hem kırılğan hem de güçlü, hem saldırgan hem de anlayışlı, hem kendine güvenen hem de uzlaşmacı veya şefkatli ve lider olabileceği bir toplum hayal edilir (Alderman, 2017). Bu durum aslında Batı ütopya geleneğinin karakteristik özelliklerinin heteroseksüel, hiyerarşik ve ataerkil niteliklerine karşı bir tepki gösterilmesinden kaynaklanır (Sargent & Sargisson, 2014, s. 301).

Kadınlar için iyi toplumun, mutlaka mükemmel olması gerekmez; sadece başka bir yazarın deneyiminden daha iyi veya üstün olması yeterlidir ki, bu da feminist ütopyaların erkek ütopyalarından farklı odak noktaları olduğuna işaret eder. Esasında uzun bir süre boyunca ütopyalar, erkeklerin tekelinde kalmış ve üretim, ekonomi ve kolektif mülkiyete odaklanarak akla güvenme eğiliminde olmuştur. Ancak, kadın ütopyaları genellikle üreme, bakım ve ahlaka güvenme eğilimindedir (Halsaa, 1988). Erkekler tarafından kaleme alınan ütopyalarda kamu politikası bir amaç olarak vurgulanırken, kadın ütopyalarında bu konular gelişmiş insan ilişkilerini sonlandıran bir araç olarak görülür ve öncelikle bu konulara odaklanılır. Kadın ütopyalarında genellikle aile, cinsellik ve evlilik konuları merkeze yerleştirilir (Kessler, 1989, s. 118). Kadınların ütopyalarında iktidara, mülkiyete ve kurumsallaşmaya yer yoktur. Kadın ütopyaları totalitarizmin, kolonyalizmin, militarizmin, maşizmin, despotizmin, öğretilerin, törelerin, ikiyüzlü ahlak kurallarının, 'mutfakta aşçı, evde anne, yatakta fahişe' denkleminin olmadığı bir "yer" tasavvurunu sunar (Öğüt, 2009). Bu nedenle, Kumar'a göre (2005, s. 161) "kadınların ütopyaya olan ilgisi kaçınılmazdır. Çünkü, kadınlar başka nerede özgür ve eşit olabilirlerdi? Tarihte bilinen hiçbir toplum, erkeklerle somut veya sembolik eşitlik sağlamamıştır. Eski ütopyalarda bile, kadınların konumu sert bir şekilde erkeklerin gerisinde kalmıştır." Sonuç olarak, erilliğin getirdiği ele geçirme, hükmetme ve iktidar kurma düşüncelerine ve düz çizgisel ilerleme eğilimine karşın, kadınların ütopyaları döngüsel bir zaman kavrayışına ve pozitif bir duyarlılığa dayanır (Donovan, 2005, s. 328). Bu nedenle feminist ütopyalar, kadın bakış açısıyla ortaya çıkan farklılıkları yansıtarak, konuya ilişkin literatürde varlığını ortaya koymaya başlamıştır.

Feminist ütopyalar, kadının annelik ve iş ilişkisini yeniden tanımlayarak yeni bir toplum kurgusu oluşturur (Drapeaud, 2018). Bu ütopyalar, ataerkil toplumun eleştirilerini yaparken, kadınları baskı altına alan güçleri de ön plana

çıkarma eğilimindedir. Özellikle, kadın işinin düşük statüsü ve ücret sorunu önemli bir endişe kaynağıdır. Bu nedenle, hiçbir feminist ütopyada işin türüne göre gelirden farklılık olmaz. Feminist ütopyalar gayrimeşruluk kavramını reddeder çünkü, çocuklar asla gayrimeşru kabul edilmez ve her birinin bir annesi vardır. Ancak annelik geleneksel anlayışın dışında, çocukların annelere bağımlı veya annelerin malı olarak görülmediği bir düzen içinde yer alır. Çocuklar, bireysel kimliklerini taşıyan kişiler olarak kabul edilir ve aileye değil, bireye ait isimlerle çağrılır (Pearson, 1977, s. 50).

Özetle, feminist ütopyaların farklı yazarlar tarafından farklı zamanlarda veya mekânlarda kaleme alınmış olmaları veya farklı konuları içermeleri, aslında yüzeysel bir farklılığa işaret eder. Nitekim oluşturulan ütopyik toplumlar, şaşırtıcı bir şekilde benzerlikler taşır. Neticede feminist ütopyalar, temelde yaşanan çağın sorunlarından doğsa da bu ütopyaların asıl meselesi kadınların toplumsallaşmasının ataerkil sistem içinde veya ataerkil sisteme rağmen gerçekleşmesidir. Dolayısıyla bu süreçte ortaya çıkan farklılıklar genellikle sembolik niteliktedir. Feminist ütopyaların gerçek savaşı, daha insancıl ve eşitlikçi bir dünyanın temellerini atmak ve gündelik pratiklere bunları entegre etmektir.

4. EVİN MEKÂNSAL İFADESİ

İlk bakışta ev, kişisel yaşam alanı olarak dış dünyadan izole edilmiş, korunaklı ve güvenli hissettiren bir mekân olarak algılanabilir. Ancak farklı disiplinler tarafından farklı öznelerle incelendikçe, farklı içeriklerle çeşitli anlamlar kazandıkça ev üzerine konuşmanın bu denli kolay olmadığını görürüz. Çünkü, ev bazen tanımsızlaşabilen karmaşık bir fenomen olarak nitelendirilebilen bir kavramdır (Barlas, 2019, s. 96). Gündelik yaşantımızda sıkça kullandığımız en basit kelimelerden biri olsa da içerdiği anlam derinlemesine düşünüldüğünde eve yönelik sorgulamalar ve farklı bakış açıları ortaya çıkabilir (Kılıçkiran, 2018, s. 1). Watson ve Austerberry'nin (1986: 93-97) araştırması, evin birçok farklı anlama işaret ettiğini göstermektedir: Uygun maddi koşullar ve standartlar, duygusal ve fiziksel sağlık, sevgi dolu ve özenli sosyal ilişkiler, kontrol ve mahremiyet, basitçe yaşama ve uyuma mekânı gibi. Mallett'in (2004) kapsamlı çalışmasına göre ise ev, insanların birbirleriyle olan ilişkileri, özellikle aileleriyle olan ilişkileri ve yerler, mekânlar ve nesnelere olan ilişkileri hakkında karmaşık, birbirine bağlı ve zaman zaman çelişkili sosyo-kültürel fikirlerin bir deposu olarak işlev görmektedir. Ev, rahatlama, kolaylık, samimiyet, gevşeme ve güven hissiyle ilişkilendirilebilirken, aynı zamanda baskı, zulüm ve zorbalıkla da ilişkilendirilebilir. Kimi zaman aidiyet duygusu yaratan ev, aynı zamanda dışlanma ve yabancılaşma hissi de yaratabilir. Varoluş için en temel kavramlardan biri olabilirken bazen de gereksiz görülebilen ev, üretim ve

tüketim ilişkileri, küreselleşme ve milliyetçilik, vatandaşlık ve insan hakları, hükümet ve yönetişimin rolü gibi konuları incelemek için önemli bir mekân olabilir. Sınırları açık veya kapalı ya da geçirgen bir yapıya da sahip olabilen ev mahremiyet, aile, akrabalık, cinsiyet, etnisite, sınıf, yaş ve cinsellik gibi konularda fikir ve uygulamaların analiz edilmesi için bir bağlam sağlayabilir (Mallett, 2004, s. 84). Diğer bir ifadeyle ev, neyi kastettiğimize bağlıdır (Hollander, 1991). Esas itibarıyla, ev denildiğinde sabit bir içerikten söz etmek pek mümkün değildir; neticede ev ölçülebilir bir ampirik değişken olarak değerlendirilemez. Bu nedenle evi anlamlandırmak için belirli nedensel ilişkiler veya açıklamalar üretmek yerine, evin soyut bir kavram olduğu gerçeğinden hareketle mevcut anlayışın derinleştirilmesi gerekir (Dovey, 1985, s. 34). Dolayısıyla evle ilgili bilinmesi gereken temel nokta kesinlikle işlevlerinden herhangi biriyle tanımlanamayacağıdır (Douglas, 1991, s. 288).

Peter Somerville (1997, s. 226) tarafından ev, hem 'gerçek' hem de 'ideal' formlarda fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak inşa edilen ve bu farklı inşa türlerini bir arada tutan; tek bir sürecin parçası olarak oluşan bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bu görüş Rapport ve Dawson (1998, s. 8) tarafından da desteklenmiş, evin kültürel normları ve bireysel hayalleri içerdiği savunulmuştur. Evi maddi ve hayali bir coğrafya olarak kabul ederek mekân ve duygular arasında karşılıklı ilişkiye sahip bir alan olarak tanımlayan Blunt ve Dowling (2006, s. 22) gibi Saunders ve Williams (1988, s. 83) da evin sosyo-mekânsal bir varlık olduğunu ileri sürmüştür. Bu anlamıyla ev hem fiziksel bir birim hem de ev halkının sosyal biriminin birleşimine karşılık gelmektedir. Evin ideolojik bir kavram olarak görülmesi gerektiğini savunan Gurney ise (1990, s. 26-29), evin insanların yaşadıkları yerlere duygusal olarak bağlanmalarında bir araç olduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda ev, duygu yüklü ve anlamlandırmaya dayalı, kişiselleştirilmiş alanlar olarak ortaya çıkmaktadır. Ev kavramı, "benim evim" veya "evimde hissediyorum" gibi olumlu ifadeleri beraberinde getiren anlamlandırmalarla bağlantılıdır. Bu düşünce, Bachelard'ın (1996, s. 32) "evimiz dünyamızın köşesidir" ifadesiyle paralellik göstermektedir. Ancak ev yalnızca fiziksel duvarlardan oluşan bir yapı değil; duygusal deneyimlerin yanı sıra bilişsel ve zihinsel yapıyı da kapsayan bir alandır (Somerville, 1992, s. 530). Bu nedenle insanlar, deneyimi veya anısı olmasa bile ev hissine sahip olabilir (Somerville, 1989, s. 115).

Eve yönelik tanımlamalarda öne çıkan belirleyicilerden ve farklı ikili içerik sunan kavramlardan biri de kamusal/özel ya da iç/dış arasındaki ayrımdır. Bu ayrıma göre ev, içeride rahat ve güvenli bir alanı temsil eden; daha sınırlı ve kadınsı olarak kodlanan bir yerdir. Dışarı ise etkileyici ve tehdit edici olarak algılanan; aynı zamanda sınırları daha geniş ve belirsiz olan bir yere karşılık gelir

(Mallet, 2004, s. 71). Bu anlamıyla ev, bizi dış dünyanın tehlikelerinden koruyan ve duvarlarıyla bizi dışarıdan ayıran bir sığınak olarak görülür. Oysa gerçekte evin içerisi dışarıya bağlıdır ve dışarıdan etkilenir. Bu nedenle evi anlamak için onu izole ve kapalı bir mekân olarak değil, iç/dış arasındaki sınırları sorgulayan bir ilişki ağı şeklinde yorumlamak gerekir. Nurdan Gürbilek'in (2014, s. 63) de belirttiği gibi "...ev ne keşfedilecek bir dıştır, ne de dış dünyaya karşı sığınılacak bir iç...Ev dışarıya karşı bir sığınak olduğu kadar bir engel de olabilir". Dolayısıyla ev, hem daha büyük dünyayı ele geçirme şeklimizi hem de bu dünyanın içindeki özel alanımızı temsil eder (Jackson, 1995, s. 122-123).

Evi anlamlandırmaya ilişkin çalışmalarda dikkat çeken bir başka değişken ise ailedir. Bu çalışmalarda evin tanımlanması ve sınırlandırılması daha çok ev ve aile arasındaki bağlantıyla yapılmıştır (Jones, 2000; Finch & Hayes, 1994; Bowlby, Gregory, & McKie, 1997). Buna göre ev, doğumdan hemen sonra bir kişinin yaşadığı ev veya çocukluk ve aile evidir. Dolayısıyla bu anlamıyla aile ilişkilerini ve yaşam süreçlerini sembolize eden yapılar ev kabul edilir (Bowlby vd., 1997; Jones, 2000; Mallet, 2004). Bu tanımlamalara göre, ev hem maddi hem de sembolik olarak belirli cinsiyetlendirilmiş rolleri ve ilişkileri uygulayan ve teşvik eden heteroseksüel çiftin mülkiyetindedir (Mallet, 2004, s. 74). Cinsiyete dayalı algılar üzerine yapılan erken dönem çalışmalarda, erkeklerin evi bir statü ve başarı göstergesi olarak değerlendirdiği, kadınların ise sığınak olarak gördüğü kabul edilmektedir (Somerville, 1997; Seeley vd., 1956; Rainwater, 1966).

Feminist coğrafyacılar, evin iç/dış veya kamusal/özel gibi sınırlamalarının kadına ait meselelerin özel alanla sınırlandırılmasına yol açtığını fark etmiş ve bu konuya büyük ölçüde ilgi göstermiştir. Bu ilginin temel nedeni, üretim ve tüketim meselelerinin kadınlarla bağlantılı olduğunu ve iç/dış gibi keskin ayrımların pratikte uygulanamayacağını vurgulamaktır. 1970 ve 1980'lerdeki feminist yazarlar evi, kadınların baskı, zulüm ve ataerkil egemenliğin bir alanı olarak tanımlamış ve kadınların bu özel alanda üreme ve ev işçiliği yaşamına mahkûm edildiğini ileri sürmüştür. Ayrıca ev, genellikle kadınlar tarafından yaratılan, feminen bir alan olarak kabul edilmesine rağmen, kadınlar genellikle bu alanda hem otoriteye hem de kendi alanına sahip olamamıştır (Eisenstein, 1984; Madigan, Munro, & Smith, 1990; Rose, 1993; Darke, 1994). Dolayısıyla feminist coğrafyacılar evi, kadınların deneyimlediği baskıları ve kısıtlamaları yansıtan bir mekân olarak gördüklerini vurgulamıştır. Rose (1993, s. 120, 121), ev hayatının başlangıçta özel alana denk geldiği ve kamusal alanda konumlandırılan emeğin dünyasının birbirinden bağımsız ve hatta dışlayıcı olarak görüldüğünü vurgulayarak, evin toplumsal bir yer olarak algılanmamasının sorun yarattığını belirtmiştir. Bu nedenle feminist coğrafyacılar, ana akım coğrafyanın kamu/özel ikiliğine karşı çıkararak, kamusal ve özel alanlar ile iş ve ev arasındaki uçurumu

reddetmiş ve toplumsal yeniden üretim konusuna odaklanarak bu iki dünyayı birleştirmeye çalışmıştır (Tuncer, 2012, s. 80). Bu şekilde kendi içinde hiyerarşik bir sıralama içeren cinsiyetlendirilmiş mekânların oluşumuna (Sancar, 2009, s. 53-54) karşı çıkmışlardır. Feminist coğrafyacılar, toplumsal cinsiyet rollerinin mekâna göre farklılaşmasına odaklanarak evin artık "tutarlı, sınırlı ve yerleşik" (Massey, 1995, s. 54) olarak kavramsallaştırılmadığını ifade etmiştir. Ev, uzunca bir süre dış dünyanın tehlikelerinden kaçış yeri olarak kabul edilse de (Peled & Muzicant, 2008); feminist literatürde belirtildiği gibi her zaman bir sığınak olmamış (Gurney, 1997; Madigan vd., 1990; Meth, 2003) aksine daha geniş ilişkisel ve toplumsal süreçlere açılan bir alan olmuştur (Blunt & Dowling, 2006). Ev, artık tuğla ve harçtan oluşan bir yapıdan daha fazlasını ifade etmektedir (Easthope, 2004, s. 134). Bu bağlamda ev, "sosyo-mekânsal bir varlık" (Saunders & Williams, 1988), "psiko-sosyal bir varlık" (Giuliani, 1991) veya bu ikisinin birleşimi olarak görülmektedir (Somerville, 1992; 1997). Sonuç olarak, böylesi geniş kapsamlı ve farklı alanlarda kullanılan bir kavram olan ev bu çalışmada, hem gündelik pratikler bağlamında anlam kazanan mekânsal bir kategori hem yer ve zamandan bağımsız, sınırları olmayan, dört duvara hapsedilemeyen bir kaçış alanı, hem de bireyi ve toplumu şekillendiren bir alan olarak ele alınmıştır. Çalışmaya getirilen bu sınırlama esasında, bir bakıma evin anlamını genişleten bir içerik sunarken, aynı zamanda eve farklı açılardan bakma olanağı da sağlamaktadır.

5. CHARLOTTE PERKINS GILMAN: KADINLAR ÜLKESİ

5.1. Kadınlar Ülkesi'nde Toplumsal Dönüşümün Öyküsü

Emperyalizmin gölgesinde geçen bir dönem olan 19. yüzyılın başlarında, uygarlık modelleri beyaz erkeğin iktidarı çerçevesinde tanımlanırken, bu çerçeveye uymayan her şey ilkel olarak sınıflandırılmış, 'doğal' olarak kadınlık da öteki ve geri kalmış şeklinde algılanmıştır (Ersoy, 2007, s. 96). Kadınların 19. yüzyıldan itibaren politika, felsefe, edebiyat gibi alanlarda aktif olarak varlık göstermeye başlaması, ütopyacı geleneğin dönüşmesine ve kadınlar tarafından şekillendirilmesine imkân tanımıştır (Temizarabacı, 2004, s. 71). Feminist bir entelektüel ve ütopya düşünürü olan Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi (Herland) adlı eseri, bu dönemin önemli feminist ütopyalarının bir örneği olarak literatürde büyük bir yere sahip olmuştur. Roman, 1915 yılında yayımlanmış ve Gilman'ın feminist ideallerini ve toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili düşüncelerini yansıtmıştır. Gilman, toplumun kadınları evle ve çocuk bakımıyla sınırladığını, güçlerini ve zekalarını engellediğini ve insan evriminin gelişmesini engellediğini düşünüyordu. Bu nedenle ev işlerinin profesyonelleştirilmesini savunmuş, kadınların evlerinden ayrılmasını, kendi paralarını kazanmalarını böylelikle de

toplumda tam olarak yer alıp özgürleşeceklerini iddia etmiştir. Ona göre ancak o zaman, insanlık ilerleme gösterecektir (Budds, 2019). Bu düşüncelerle yaratılan Kadınlar Ülkesi'nde Gilman, çağdaş toplumun kadınlara yönelik baskılarına eleştirel bir bakış sunarak; geleneksel aile yapısı, para kazanma ve ev işlerini üstlenme ile ilişkili cinsiyet rollerinden uzak bir ortamda yaşanan kurgusal bir toplumu tasvir etmiş ve bu geleneksel yapıları sorgulayarak yeni bir fiziksel çevre yaratmıştır.

Gilman, feminizm ile sosyalizmi birleştirerek birbiriyle bağlı iç içe geçmiş bir düşünce sistemi yaratmaya çalışmış, kadınsı değerleri belirleyerek bu değerlerin üstüne inşa edilebilecek insancıl bir toplumsal düzen kurmak istemiştir. İnsan doğasının istendiği gibi şekillendirilebileceğine inanan Gilman, özellikle kadınların sokulmak istendiği kalıpları yok etmenin yollarını aramaya başlamış ve kadınların kendileri de istediği zaman toplumun yeniden kurulmasında itici bir güç olabileceğini iddia etmiştir. Çünkü ona göre yaşamları sınırlandırılan kadınlar, insanlığın ilerleyişini yavaşlatmaktadır. Bu nedenle, Gilman'ın asıl amacı insan bilinci olmuştur. Buradan hareketle insanların nasıl olacağına, ne yapacağına, nasıl daha iyi ve farklı olacağına odaklanmış ve yeni bir fiziksel dünyada bu düşüncelerine uygun yeni insanların yaratımına yoğunlaşmıştır (Perkins Gilman, 2007, ss. 11-29). İşte Kadınlar Ülkesi tam da bu yaratım çabasının bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınlar Ülkesi, sadece kadınların yaşadığı, yıllar önce tüm dünya ile bağlantıları kesilmiş bir ülkedir. Eserde üç Amerikalı erkeğin -Vandyck, Jeff ve Terry- keşfettikleri gizemli bir ülkeye olan yolculukları erkek bakış açısıyla anlatılır. Birçok ütopyada donuk, canlılıktan uzak cennetlere çevrilen dünyalar yaratılırken, Gilman kullandığı mizahi dille Kadınlar Ülkesi'nde bu durumu aşmıştır. Dişillikle erilliğin ne olduğu, neyin erkek neyin kadın işi olduğu, neyin kültür yoluyla öğrenilmiş neyin biyolojik olarak tayin edilen dişil-eril davranış olduğu romanın karakterlerinden Vandyck'in bakış açısı ve bilinciyle aktarılmıştır (Perkins Gilman, 2007, s. 17). Kadınlar Ülkesi kadınların tüm siyasi, ekonomik ve toplumsal roller üstlendiği, bireysel kısıtlamaların kadınların bireyliğine zarar vermediği bir ülkedir. Bu ülkede kadınlar kendi kendilerine yetebilen bir toplum oluşturmuş ve erkeklerin varlığını gereksiz hale getirmiştir. Erkek ziyaretçiler tarafından 'tuhaf bir ülke' olarak adlandırılan bu topraklar, başlangıçta ereksiz ve ilkel olduğuna inanılsa da çok kısa bir süre içinde ülkenin her anlamda oldukça medeni olduğuna ve kadınların, erkekler olmadan bu medeniyet seviyesine erişmiş olmalarına ikna olmaları ile sonuçlanmıştır. Keza Kadınlar Ülkesi, "mükemmel bir gelişmişlik düzeyinde olan, ormanların bile özenle bakılıyormuş gibi görüldüğü, koskocaman bir parkta, hatta çok büyük bir bahçeye benzeyen bir ülke" (Perkins Gilman, 2007, s. 47) şeklinde tasvir edilir.

Van ve diğer gezginler, Kadınlar Ülkesi'nde kadınların özgür ve bağımsız yaşam tarzlarını deneyimlerken, kendi cinsiyet rollerini ve alıştıkları ataerkil düzeni sorgulamaya başlarlar. Gezginler ülkeye ilk geldikleri zamanlarda ülkenin kadınlarının onların erkek olduklarının dâhi farkında olmamalarından, hatta erkek oluşlarının önemsiz bir detay olmasından ve kendi aralarında birbirlerine nasıl davranıyorlarsa gezginlere de o şekilde davranmalarından büyük rahatsızlık duyar (Perkins Gilman, 2007, s. 73). Hatta, diğerlerine göre kadınlarla daha iyi ilişkiler kuran ve daha ılımlı bir karaktere sahip olan Van zamanla, bu ülkede deneyimlediği cinsiyet eşitliği, kadınların üstlendiği roller ve gösterdikleri yeteneklere hayranlık duymaya başlar. Bu deneyimler, kendi toplumunda erkek egemenliğine dayalı yapıların eksikliklerini fark etmesine yardımcı olur ve kendi kimliğini yeniden keşfeder. Keza öykünün sonunda artık "kadınları kadın olarak değil, insan olarak görmeye alıştığını" itiraf eder (Perkins Gilman, 2007, s. 224). Çünkü Kadınlar Ülkesi, kadınların sağduyu, empati ve işbirliği temelinde bir arada yaşadığı bir topluluktur. Kadınlar, bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi teşvik eden, tarımdan sanata kadar birçok alanda ustalıkla faaliyet gösteren bireylerdir. Eserde geleneksel cinsiyet normlarının sorgulanmasının yanı sıra kadınların güçlerini ve potansiyellerinin keşfedilmesi üzerinde de durulur ve kadınların toplumda eşit haklara sahip olmaları durumunda hem kadınların hem de erkeklerin daha mutlu ve daha uygar bir yaşam sürebileceği vurgulanır. Keza gelişmiş insan formunun ancak kadınların toplumda aktif ve eşit bir şekilde yer almasıyla mümkün olabileceğine ilişkin Gilman'ın okuyuculara aşılacak istediği temel düşünce de budur. Bu noktada eğitimin ve özgür iradenin önemi sıklıkla vurgulanır. Kitapta kadınların sadece ev işlerinde veya annelik rollerinde sınırlı kalmaması gerektiği savunulur. Gilman, kadınların entelektüel ve profesyonel kapasitelerini geliştirmeleri için eğitim fırsatlarına erişmeleri gerektiğini vurgular. Bu toplumda kadınlara eğitim ve bilgiye erişimde tam bir eşitlik sağlanmıştır. Bu da kadınların kendilerini geliştirmelerine, liderlik becerilerini ortaya koymalarına ve toplumun ilerlemesine katkıda bulunmalarına olanak tanır. Gilman, romanında annelik ve çocuk yetiştirme konularına da değinir. Bu toplumda annelik uzmanlık gerektiren bir iş olmanın yanı sıra toplumsal bir sorumluluk olarak kabul edilir ve tüm kadınlar, çocuk yetiştirme konusunda eşit derecede bilgili ve yeteneklidir. Kadınlar, çocuklarına sevgi ve eğitim sunarak onları geleceğe hazırlar. Örneğin buradaki kadınların çocuklarının soyadı yoktur. Kadınların hepsi ortak soydan geldiği için böyle bir tanımlama ihtiyacı da bulunmaz. Sanatçılar sanat eserlerinin altına imzalarını atarlar, ama çocuklarına atmazlar; çünkü ortaya çıkan ürün özel bir şey değildir (Perkins Gilman, 2007, ss. 136-137).

5.2. Kadınlar Ülkesi'nde Ev Temsilleri

Kadınlar Ülkesi'nde yalnızca kadınların yaşaması ve erkeklere hiç ihtiyaç duyulmaması gezginlerden Terry için kabul edilebilecek bir durum değildir. Bu nedenle kendi ülkesinde erkeklerin ne kadar önemli olduğunu ve bu önemin kadınlar için ne anlama geldiğini geniş omuzlarını doğrultup göğsünü yukarı kaldırarak şu sözlerle açıklar: “Erkekler her şeyi yapar bizde. Kadınların çalışmasına izin vermeyiz. Kadınlar sevilir-taparçasına sevilir-saygı duyulur-çocuklara bakmaları için evde tutulurlar”. Bu sözlerin üzerine Kadınlar Ülkesi'nde evin ne olduğuna dair bir fikri olmayan kadınlar bunu ve kadınların neden çalışmadığını anlayamazlar. Terry ise kadınların yalnızca mecbur olanlarının yani sadece yoksul olanların çalıştığı bir düzene sahip olduklarını gururla ifade eder (Perkins Gilman, 2007, s. 115). Eserde ev kurgusu, önemli bir tema olarak ele alınır ve Gilman evin, toplumu ve bireyleri nasıl şekillendirdiğini anlatmaya çalışır. Gilman'a göre ev, aşırı duygusallıkla yüklü bir kavramdır ve haksızlığın ve insan dışılığın toplumsallaştırıcısıdır. Bu nedenle bütün kadınlar ve çocukların bu kavramdan uzaklaşmaları gerekir. Dolayısıyla bu düşüncelerle şekillendirdiği Kadınlar Ülkesi'nde Gilman, ironik ve mizah dolu bir dille ev kavramını yok ederek bunun yerine birey için gerçek bir mahremiyet, içten bir topluluk koyar (Perkins Gilman, 2007, s. 18). Kesintisiz olarak iki bin yıldır erkeksiz bir kültüre sahip olan Kadınlar Ülkesi'nde gezginlerin ülkelerindeki gibi ev kelimesinin ya da Romalılara dayanan aile kavramının hiçbir zaman bir anlamı olmamıştır (Perkins Gilman, 2007, s. 164). Alışlagelmiş bir ev düşüncesinin ya da ev sınırlarının ötesinde bir ev kurgusu yaratılan eserde esasında ev hissi denilen duygu, kadınların yarattığı “güzel, küçük, emniyetli, temiz bir bahçede” oluşur (Perkins Gilman, 2007, s. 22). Eserde erkek gezginler ülkeye ayak bastıklarında daha çok mat pembe taştan yapılmış binaların yanı sıra birkaç tane beyaz yapı ile karşılaşır ve tespah gibi dizilen, sergi gibi gerçek olamayacak güzellikte bir manzara ile karşılaşır. Her şey çok düzenli ve son derece temizdir ve her tarafta sıcak bir yuva havası vardır. Ancak çok sayıda saray olsa da evlerin yokluğu dikkat çekicidir (Perkins Gilman, 2007, s. 57). Gilman'ın romanında geleneksel cinsiyet rolleriyle ilişkilendirilen belirli sınırlamalar ve beklentiler tanımlanır ve bunlar eleştirilir ki bunların başında da ev kavramı etrafında gelişen roller gelir. Evin ortadan kaldırılmasıyla birlikte, kadınların aile içinde ev işleriyle özel olarak ilgilenmesi, annelik rolünün ön plana çıkarılması, pasiflik ve itaatkarlık gibi özelliklerin, kadınların hedeflerine ulaşmalarını engellediği ve toplum içinde belirli rollerle sınırlandırdığı görüşü de bu yeni düzende ortadan kaldırılmıştır. Gilman'ın eve yönelik bu eleştirisi Kadınlar Ülkesi'nde ev kavramını önemli bir temsil unsuru olarak karşımıza çıkarır. Bu ülkede evin

sadece bir yuva ya da aile mekânı olmaktan öte, kadınlar için güçlü bir alan ve toplumsal dönüşümün merkezi haline gelmesiyle sonuçlanır.

Ev ile ilgili olarak kamusal-özel ya da iç-dış mekân üzerine yapılan tanımlamalar düşünüldüğünde Kadınlar Ülkesi'nde böylesine keskin ikiliklerin bulunmadığını görürüz. Gilman'ın ütopyasında, kadınlar ataerkil toplumlarda kısıtlanan ev içi alana eleştirel bir bakış açısı sunarak iç ve dış alanların birleştiği bir dünya hayal eder. Kadınlar Ülkesi'nde ise ev içi alan toplumun merkezi üreme birimi olarak yeniden düzenlenir ve kamusal alan ile ev arasındaki ayrım ortadan kaldırılır. Pek çok başka ütopyada da olduğu gibi komünal bir düzen bulunan ülkede, örneğin yemeklerin yenildiği bahçeler bulunur; ancak aynı zamanda insanların kendileriyle baş başa kalabilmelerine imkân sağlayacak biçimde belli aralıklarla dağılmış masaların olduğu görece özel bahçeler de vardır (Perkins Gilman, 2007, s. 145). Böylelikle Kadınlar Ülkesi'nde aslında her alanın kamusal ama aynı zamanda kısmen de olsa yaratılan özel alanlarla bir çeşit mahremiyet alanlarının da yaratıldığını söylemek mümkündür. Nitekim kadınlar “yaşadıkları yeri seviyorlardı, çünkü burası onların çocuk yuvası, oyun alanı, atölyesiydi. Atölye olarak burasıyla gurur duyuyorlardı, artan verimlilikleriyle gurur duyuyorlardı; burayı çok kullanışlı bir cennete, hoş bir cennete, hoş bir bahçeye dönüştürmüşlerdi” (Perkins Gilman, 2007, s. 164). Örneğin Ellador ev konusunda şunları söyler: “bir erkeğin burayı sevmesi için bütün gün burada oturmasına gerek yoksa, kadının oturmasına ne gerek var?...bu öldürücü ev işlerinden azat edilerek dünya yaratan insanlara dönüştürülmeliler” (Perkins Gilman, 2007, s. 22). Bu nedenle de alışık olduğumuz gibi kadınların pek çok şeyden feragat edip kendilerini ailelerine adanması gibi buradaki kadınların adanmışlıkları da ülkelerine ve soylarınadır. Erkeklerin eşlerinden bekledikleri her tür bağlılıkla hizmeti, toplu halde birbirlerine sunmuşlardır (Perkins Gilman, 2007, s. 165). Ancak bu düşünceler gezginler için tatmin edici bulunmaz. Zira Terry “bir erkek, içinde karısı ve ailesiyle birlikte yaşayacağı kendine ait bir evi olsun ister” diyerek bu düşüncelerini yineler. Ancak Ellador içinde sürekli yaşamının hapsedilme ile bağlantılı olduğunu ve kadının sürekli orada ne yapacağını anlayamadığını ifade eder. Bunun üzerine Terry oldukça doğal bir biçimde “evin ve çocukların bakımıyla ilgileneceğini” söyleyerek “toplumsal görevlerden” bahseder. Ancak her anlamda bireysel hayatın sınırlılıklarını, toplumcu bir bakış açısına sahip olan bu geniş görüşlü kadınların anlayamayacaklarını fark etmişlerdir (Perkins Gilman, 2007, s. 168, 169). Bu nedenle gezginler bu ülkeyi “sonu gelmez bir misafırhane ve bakımevi” gibi tanımlar. Onlara göre “bu içler acısı yerde tek bir ev bile olmadığı” için küçümsenir ve “bir erkeğin azıcık sürüden ayrılıp gidebileceği hiçbir yerin olmadığı” vurgulanır (Perkins Gilman, 2007, s. 170). Kadınlar Ülkesi ile kendi ülkelerini kıyaslayan gezginler evin

olmayışının bir başka yansıması olarak çocuk yetiştirme konusunda da farklılıklar olduğunu fark eder: “Çocuklar bizde tehlikeli dünyadan uzak tutulup korunmak için her tür çabanın harcandığı ayrı ev ve ailelerde büyürken, burada daha en başından, kendilerine ait olduğunu bildikleri, geniş, samimi bir dünyada büyüyorlardı” (Perkins Gilman, 2007, s. 174). Dolayısıyla burada yaşam geleneksel normlara bağlı olmadan geniş bir döngüde akar ve gerek toplumsal sınırlamalar gerekse de fiziksel sınırlamalar bu döngü dışında tutulur. Bir başka farklılık yine evlilik sonrası ayrı bir eve duyulan ihtiyaç ve cinselliğe ilişkindir. Kadınlar Ülkesi’ndeki kişisel mahremiyet alışık olduğumuz türden bir kapalılığa işaret etmez. Ülkede evden kasıt iki oda bir banyo şeklinde bir düzendir. Erken çocukluk yıllarından itibaren her birinin tuvaletiyle birlikte ayrı bir yatak odası bulunur. Yaşın ilerlediğini gösteren işaretlerden biri, dışarıya arkadaşların ağırlandığı bir odanın eklenmesidir. Kadınlar Ülkesi’ndeki gelenek, gezginlere odaların verilmesini ve farklı cinsiyet ve soydan gelenlerin bu odalarda ayrı evlerde konaklamasını gerektirir. Ancak evlilik sonrası gezginlerden ayrı bir ev isteği ortaya çıkmaya başlamışsa da bu istek kadınlar tarafından bir karşılık bulmamıştır (Perkins Gilman, 2007, ss. 206-207). Nitekim yalnızlığı ve mahremiyeti dört duvarı olan, salonu, mutfağı ayrı odaları olan bir ev olarak düşünen gezginlerin aksine farklı algılayan kadınlar bu düşüncelerini “bu muhteşem ormanların içinde yalnızız; küçük yazlık evlerden herhangi birine gidip orada yiyebiliriz-sadece ikimiz, ya da herhangi bir yerde ayrı bir masada-hatta kendi odalarımızda kendi yemeğimizi yiyebiliriz. Nasıl bundan daha yalnız olabiliriz ki?” şeklinde ifade eder (Perkins Gilman, 2007, s. 207). Oysa erkeklerin kastettiği yalnızlık ataerkilliğin getirdiği sahip olma duygusunu beraberinde getiren bir mahremiyet alanıdır ve ülkenin kadınları bu duygudan yoksundur.

6. SONUÇ

Feminist ütopyalar, toplumsal cinsiyet eşitliğine ve kadın gücüne odaklanan, geleneksel cinsiyet normlarını sorgulayan edebi eserlerdir. Bu tür eserler, kadınların özgürleşmesini ve güçlenmesini vurgulayarak, idealize edilmiş ve hayali toplulukları anlatır. Geleneksel anlamda ev, genellikle kadınların sorumluluğuna bırakılan bir alan olarak tanımlansa da feminist ütopyalarda önemli bir role sahip olan ev, kadınların ev içindeki rollerini sorgulayarak yeni alanlar yaratılmasına yardımcı olur. Feminist ütopyalarda ev, geleneksel cinsiyet rollerinin ve aile yapısının eleştirildiği, kadınların özgürlüklerini ve potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri bir mekân olarak tasvir edilir. Bu tür eserlerde kadınlar, evin yönetimine eşit katılım sağlar, ev işlerini paylaşırlar ve evdeki kararları ortak alırlar. Bu şekilde, evin hiyerarşik yapıları ortadan kalkar ve toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine dayalı bir düzen kurulur. Feminist

ütopyalarda geleneksel aile yapısının yerine, ev kurgusu farklı aile modelleri ve ilişki biçimleri üretilir. Bu anlamda heteroseksüel evlilik ve biyolojik akrabalık yerine, çeşitli cinsel yönelimler, cinsiyet kimlikleri ve ilişki şekillerine sahip bireylerin eşitlikçi ve özgürce bir arada yaşayabildiği aile birimleri görülür ve bu ilişki ağları çerçevesinde bir ev düzeni inşa edilir. İnşa edilen bu düzenin fiziksel bir mekânla sınırlandırılmasına gerek yoktur. Çünkü gündelik yaşam içinde kadınların kendilerini gerçekleştirebildikleri her alan kadına özgü kabul edilir. Bu bakış açısına göre evin mekânsal düzenlemesi de kadınların evdeki iş yükünü azaltarak zamanlarını daha özgürce kullanmalarına ve kendi kimliklerini inşa etmelerine olanak tanıyacak şekilde düzenlenir. Dolayısıyla feminist ütopyalarda evler genellikle büyük, açık, aydınlık ve çok işlevli mekânlar olarak tasarlanır. Bu evlerde, ayrı odaların sınırlarını ortadan kaldıran açık planlı yaşam alanları, tüm ev halkının bir arada bulunmasına ve ev işlerinin paylaşılmasına olanak tanır. Böylece, kadınlar ev işlerini yalnız başlarına yapmak zorunda kalmazlar ve eşitlikçi bir ev yapısının oluşturulması sağlanır. Feminist ütopyalarda ev, kadın yaratıcılığını da ifade eden bir alan olarak görülebilir. Çünkü burada kadınlar kendi dünyalarını yaratabilir ve kendi seslerini duyurabilir. Diğer bir ifadeyle evler sadece birer yaşam alanı değil, aynı zamanda kendini gerçekleştirmenin bir yansıması; kadınların toplumdaki yerini yeniden tanımlayan bir alandır. Bu anlamıyla feminist ütopyalarda kurgulanan ev düşüncesi cinsiyetsiz mekân oluşturma düşüncesine dayanır. Bu durumda parklar, bahçeler, meydanlar gibi kamusal alanlar ile banyo, yatak odası gibi özel alanların yeniden tasarlanmasını gerektirir.

Kadınlar Ülkesi'nde ev kavramı oldukça muğlak, sınırları olmayan ve oldukça geniş bir anlamda ele alınmıştır. Bu ülkede ev, tıpkı ütopya kavramının kelime anlamı gibi hem her yerdir hem de hiçbir yer değildir. Bu anlamıyla ev, kadınlar için özgürlük alanı sunar ve bir dayanışma merkezi işlevi görür. Bu sınırsız ev kavramı, bahsi geçen ütöpik toplumda yaşayan kadınların bireysel potansiyellerini keşfettikleri mekânlar olarak tasvir edilir. Nitekim bu toplumda ev eğitim alma, bilimsel çalışmalara katılma, sanatsal yeteneklerini sergileme ve liderlik becerilerini geliştirme gibi fırsatlar yaratan bir ortam sağlar. Dolayısıyla burada ev çok işlevli bir yapıya sahiptir: “Bir atölye, bir okul, bir işyeri, bir laboratuvar, stüdyo, tiyatro ve ev” olma niteliklerini taşıyan çok geniş bir alandır (Perkins Gilman, 2007, s. 170). Ayrıca burada ev, kadın gücünün bir sembolü olarak da okunabilir. Kadınlar, bir araya gelerek birbirine destek olurlar, bilgi ve deneyimlerini paylaşırlar ve toplumsal değişiklikleri gerçekleştirebilirler ve toplumsal sınırlamaları yıkabilirler; böylelikle tüm kadınlar bir araya gelerek toplumun tüm alanlarında etkili olabilecek gücü elde etme amacı çerçevesinde toplanabilirler. Dolayısıyla Kadınlar Ülkesi'nde ev kavramı, geleneksel cinsiyet

rollerinin dışında bir anlam kazanarak, okuyucuya kadınların görevlerinin sadece ev işleriyle sınırlı olmadığını gösterir ve evin sadece fiziksel bir mekân olmadığına işaret eder. Dolayısıyla evler, kadınların kendi kendilerine yetebilen bireyler olduğunu ve toplumun her alanında etkin rol oynayabileceklerini kanıtlar. Bu da kadınların özel alanda da güçlenmelerine ve kendi hikayelerini kendilerinin yazmalarına olanak sağlayarak toplumun genelinde kadınların rolünün yeniden tanımlanmasına da katkıda bulunur. Alışlagelmiş manasıyla mahremiyeti simgeleyen ev, burada yok edilmiş, ülkenin kadınları kendilerine has bir mahremiyet modeli geliştirmiştir. Bu da evle ilgili ilk aklımıza gelen aile, yalnız kalmak, korunaklı olmak, sığınmak anlamlarının değişmesine; bunların yerine içten bir topluluk duygusunun konulmasına neden olur. Gilman eserinde bütün mekânsal pratikleri yüce annelik çerçevesinde tasvir etse de bu annelik, bireysel evde izole edilmiş anne-çocuk özel dünyasıyla sınırlandırılan bir annelik değil; sosyalleşmiş bir dünyada anneler ve çocukların topluluğuna dönüştüğü bir annelik şeklindedir (Lant, 1990, s. 291). Ayrıca sosyal anlamda aile ile özdeş tutulan ve bağları güçlendirdiği iddia edilen ev kavramının bu ülkede hükmü olmadığı ve tüm kadınların aynı soydan gelerek tek ve bütün bir aile oluşturduğu için bu bağın oluşumunda aracı bir eve ihtiyaç duyulmaz. Dolayısıyla burada ev, insanların hayatının önemli bir unsuru olarak fiziksel ihtiyaçların yanı sıra duygusal, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini de karşılayan bir yapı olarak karşımıza çıkar. Alışlagelmiş tanımlamalarda evin bir liman veya sığınak olarak tanımlanması ve bu bağlamda insanların kendini rahat ve güvende hissederek iç dünyalarını keşfetmelerine olanak sağlayan bir mekân olması, Kadınlar Ülkesi'nde sabit ve sınırları olan bir eve indirgenmemiş, kendini evinde hissetme duygusu tüm ülke içine yayılmıştır. Bu nedenle salt kişisel özelliklerin ve tercihlerin yansıtıldığı mekânlar olan evler, Kadınlar Ülkesi'nde tüm ülkede söz konusudur. Zaten iki bin yıldır kendi kimlikleri çerçevesinde oluşturdukları topluluk bu nitelikleri yansıtacak şekilde düzenlenmiştir. Benzer şekilde evin sosyal ve kültürel normları yansıtması ve statüye işaret etmesi de bu ülkede önemsizdir. Keza statü ya da sosyal sınıf kavramları bu ülkede yoktur. Hatta bu ülke kadınlarının bir aidiyet hissetmesi için de eve ihtiyacı yoktur. Kadınların toplumsal bağları ev üzerinden değil kendi oluşturdukları ve biçimlendirdikleri toplulukları aracılığıyla kurulmuştur. Sonuç olarak ütopyalar ev kavramının gerçek dünyadaki yankılarını ve etkilerini gösterir. Bu çalışma kapsamında ele alınan Gilman'ın Kadınlar Ülkesi'nde yaratılan ev kurgusu, modern dünyadaki ev anlayışını mizahi bir dille ele alarak yok etmiş ve evin uyandırdığı ya da dayattığı tüm duygular, inşa ettikleri topluluğa yayılmıştır.

7. ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

8. MADDİ DESTEK

Bu çalışmada herhangi bir fon veya destekten yararlanılmamıştır.

9. YAZAR KATKILARI

AME: Fikir, Literatür taraması ve tartışma

AME: Veri düzenleme ve ampirik analiz

AME: Motivasyon ve düzenleme

10. ETİK KURUL BEYANI VE FİKRİ MÜLKİYET TELİF HAKLAR

Çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

11. KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A., & Köker, L. (2008). *Tanrı devletinden kral devlete*. 5. Baskı Ankara: İmge Kitabevi.
- Alderman, N. (2017). Utopian thinking: how to build a truly feminist society. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/feb/06/utopian-thinking-build-truly-feminist-society> adresinden erişildi.
- Bachelard, G. (1996). *Mekanın poetikası*. (A. Derman, Çev.). İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Bardzell, S. (2018). *Utopias of participation: Feminism, design, and the futures*. ACM Transactions on Computer-Human Interaction, 25 (1), 1-24.
- Barlas, M. (2019). Çağdaş sanatta nesne-mekan olarak ev imgesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 24, 95-109.
- Bedore, P. (2021a). Understanding utopia in the postmodern literature. 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.wondriumdaily.com/understanding-utopia-in-the-postmodern-literature/> adresinden erişildi.
- Bedore, P. (2021b). Utopia and feminism: The case of Charlotte Perkins Gilman. 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.wondriumdaily.com/utopia-and-feminism-the-case-of-charlotte-perkins-gilman/> adresinden erişildi.
- Bezel, N. (1993). Ütopyalarda ve karşı ütopyalarda aklın ve insanın durumu. (S. Özpallabıyıklar, Çev.). *Varlık Dergisi*, 1026, 17-23.
- Blunt, A., & Dowling, R. (2006). *Home*. London: Routledge.
- Bora, A., & Temizarabacı, Y. (2012). Feminist ütopyalar ve politika. E, Özdemir, S. Bayraktar (Ed.). *Amargi Feminizm Tartışmaları* içinde (ss. 501-535). İstanbul: Amargi Yayınları.
- Bora, A. (2009). Rüyası ömrümüzün çünkü eşyaya siner. A. Alkan (Der.). *Cins cins mekan* içinde (ss. 63-75). İstanbul: Varlık Yayınları.

- Bowlby, S., Gregory, S., & McKie, L. (1997). Doing home: Patriarchy, caring, and space. *Women's Studies International Forum*, 20(3), 343-350.
- Budds, D. (2019). The utopian 'Feminist Apartment Hotels' of Charlotte Perkins Gilman. 10 Haziran 2023 tarihinde <https://archive.curbed.com/2019/7/24/20697836/charlotte-perkins-gilman-feminist-theorist-utopian-architecture> adresinden erişildi.
- Claeys, G. (2012). *The Cambridge companion to utopian literature*. New York: Cambridge University Press.
- Darke, J. (1994). Women and the meaning of home. R. Gilroy, R. Woods (Eds.). *Housing Women* içinde (ss. 11-30). London: Routledge.
- Donovan, J. (2005). *Feminist teori: Amerikan feminizminin entellektüel geleneği*. (A. Bora, M. A. Gevrek & F. Sayılan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Douglas, M. (1991). The idea of a home: A kind of space. *Social Research*, 58(1), 287-307.
- Dovey, K. (1985). Home and homelessness. I, Altman, C. M. Werner (Eds.). *Home Environments* içinde (33-64). London: Plenum Press.
- Drapeaud, L. (2018). Founding the feminist utopia. 24 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.thesitemagazine.com/read/founding-the-feminist-utopia> adresinden erişildi.
- Easthope, H. (2004). A place called home. *Housing, Theory and Society*, 21(3), 128-138.
- Eisenstein, H. (1984). *Contemporary feminist thought*. London: Unwin Paperbacks.
- Ersoy, Y. (2007). Bir feminist ütopya modeli olarak Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 3, 94-103.
- Finch, J. & Hayes, L. (1994). Inheritance, death and the concept of the home, *Sociology*, 28(2), 417-433.
- Giuliani, M. (1991). Towards an analysis of mental representations of attachment to the home. *The Journal of Architectural and Planning Research*, 8(2), 133-146.
- Gurney, C. (1990). The meaning of home in the decade of owner-occupation: Towards an experiential perspective. *Working Paper 88*.
- Gurney, C. (1997). Half of me was satisfied: Making sense of home through episodic ethnographies. *Women's Studies International Forum*, 20 (3), 373-386.
- Gürbilek, N. (2014). *Ev Ödevi Denemeler*. 5. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.
- Halsaa, B. (1988). *A feminist utopia*. Scandinavian Political Studies Bind 11 (New Series) 4, 18 Mayıs 2023 tarihinde https://tidsskrift.dk/scandinavian_political_studies/article/download/32618/30685?inline=1 adresinden erişildi.
- Havemann, R. (2005). *Yarın, yol ayrımındaki sanayi toplumu eleştiri ve gerçək ütopya*. (F. Özçelik Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Hollander, J. (1991). It all depends. *Social Research*, 58(1), 31-49.
- Jackson, M. (1995). *At home in the world*. Sydney: Harper Perennial.
- Jones, G. (2000). Experimenting with households and inventing "home". *International Social Science Journal*, 52(2), 183-194.

- Kasai, K. I. (2018). Writing a better ending: How feminist utopian literature subverts patriarchy. *American Journal of Economics and Sociology*, 77 (5), 1377-1406.
- Keinhorst, A. (1987). Emancipatory projection: An introduction to women's critical utopias. *Women's Studies: An Interdisciplinary Journal*, 14 (2), 91-99.
- Kessler, C. F. (1989). Women daring to speak: United States Women's feminist utopias. *Utopian Studies*, 2, 118-123.
- Khanna, L. C. (1984). Frontiers of imagination: Feminist worlds. *Women's Studies Int. Forum*, 7 (2), 97-102.
- Kılıçkırın, D. (2018). Evin ötesinde 'ev': Kavramsal bir çerçeve önerisi. *Dosya*, 41, 1-6.
- Kumar, K. (2005). *Ütopyacılık*. (A. Somel Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Lant, K. M. (1990). The rape of the text: Charlotte Gilman's violation of Herland. *Tulsa Studies in Women's Literature*, 9 (2), 291-308.
- Lefebvre, H. (2013). *Kentsel devrim*. 2. Baskı. (S. Sezer Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Madigan, R., Munro, M. & Smith, S.J. (1990). Gender and the meaning of the home. *International Journal of Urban and Regional Research*, 14 (4), 625-647.
- Mallett, S. (2004). Understanding home: A critical review of the literature. *The Sociological Review*, 52 (1), 62-89.
- Maltaş Erol, A., & Görmez, K. (2016). Ütopyalarda mekân tahayyülleri: Utopia'nın mekânı. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (30), 81-86.
- Maltaş Erol, A. (2016). *Klasik ve modern ütopyalarda mekân tasavvurları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Massey, D. (1995). The conceptualization of place. D. Massey, P. Jess (Eds.). *A place in the world?: Places, cultures and globalization* içinde (45-85). Oxford: Oxford University Press.
- McKenna, E. (2001). *The task of utopia: A pragmatist and feminist perspective*. USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- Mellor, A. K. (1982). On feminist utopias. *Women's Studies*, 9 (3), 241-262.
- Meth, P. (2003). Rethinking the domus in domestic violence: Homelessness, space and domestic violence in South Africa. *Geoforum*, 34 (3), 317-327.
- Napikoski, L. (2020). Feminist utopia/dystopia 20 Mayıs 2023 tarihinde <https://www.thoughtco.com/feminist-utopia-dystopia-3529060> adresinden erişildi.
- Öğüt, H. (2009). Feminist ütopyalar 20 Mayıs 2023 tarihinde <http://kritisyen.blogspot.com/2009/04/feminist-utopyalar-bir-sabah-uyandanda.html> adresinden erişildi.
- Patai, D. (1983). Beyond defensiveness: Feminist research strategies. *Women's Studies International Forum*, 6, 177-189.
- Pearson, C. (1977). Women's fantasies and feminist utopias. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 2 (3), 50-61.
- Peled, E., & Muzicant, A. (2008). The meaning of home for runaway girls. *Journal of Community Psychology*, 36 (4), 434-451.
- Perkins Gilman, C. (2007). *Kadınlar ülkesi*. (S. Özbay Çev.). İstanbul: Otonom Yayınları.

- Pfaelzer, J. (1988). The changing of the avant garde: The feminist utopia. *Science Fiction Studies*, 15 (3), 282-294.
- Pohl, N. (2008). The quest for utopia in the eighteenth century. *Literature Compass*, 5(4), 685-706.
- Rainwater, L. (1966). Fear and house-as-haven in the lower class. *American Institute of Planners Journal*, 32 (1), 23-31.
- Rapport, N. & Dawson, A. (1998). *Migrants of identity: Perceptions of home in a world of movement*, Oxford: Berg Publications.
- Rose, G. (1993). *Feminism and geography: The limits of geographical knowledge*. Minnesota: Minnesota Press.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Sargent, L. T., & Sargission, L. (2014). Sex in utopia: Eutopian and dystopian sexual relations. *Utopian Studies*, 25 (2), 299-320.
- Saunders, P. & Williams, P. (1988). The constitution of the home: Towards a research agenda. *Housing Studies*, 3 (2), 81-93.
- Seeley, J., Sim, R., & Loosley, E. (1956). *Crestwood heights: A study of the culture of suburban life*. Toronto: Toronto University Press.
- Somerville, P. (1989). Home sweet home: A critical comment on Saunders and Williams. *Housing Studies*, 4 (2), 113-118.
- Somerville, P. (1992). Homelessness and the meaning of home: Rooflessness or rootlessness?, *International Journal of Urban and Regional Research*, 16 (4), 529-539.
- Somerville, P. (1997). The social construction of home. *Journal of Architectural and Planning Research*, 14 (3), 226-245.
- Temizarabacı Yıldırım, Y. (2016). *Ütopyanın kadınları kadınların ütopyası*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Temizarabacı, Y. (2004). *Klasik ve modern ütopyalarda toplumsal cinsiyet*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tuncer, S. (2012). Beşerî coğrafyaya feminist itirazlar. *Fe Dergi*, 4 (1), 79-90.
- Urgan, M. (1984). *Edebiyatta ütopya kavramı ve Thomas More*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Watson, S., & Austerberry, H. (1986). *Housing and homelessness: A feminist perspective*. London: Routledge and Kegan Paul.